

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878.   Andra Kammaren.   N:o 63.

Lördagen den 18 Maj.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 11 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Vid föredragning af Stats-Utskottets memorial N:o 68, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Stats-Utskottets utlåtande N:o 56 angående förbättrad pensionering för landtmäteristaten, godkände Kammaren de i nämnda memorial föreslagna voteringspropositioner.

§ 3.

Föredrogs och bordlades å nyo Stats-Utskottets utlåtande N:o 69.

§ 4.

* Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 70, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående anvisande på Riksgäldskontoret af ett anslag för betäckande af den ökning i statens jernvägars materialförråd och kassaförlag, som under åren 1878 och 1879 kan förekomma; och blef dervid den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 71, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets memorial N:o 4, angående arfvode till den af Utskottet antagne Sekreterare m. m.

§ 7.

Föredrogs, men blefvo för andra gången bordlagda:
Lag-Utskottets memorial N:is 43 och 44; samt
Första Kammarens protokollsutdrag N:o 177.

§ 8.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 66, med anledning af väckta motioner angående beviljande af dels anslag för undersökning af lämpligaste sträckningen för en jernväg mellan Bottniska viken förbi Gellivare malmfält till norska gränsen och dels anslag för byggande af en jernväg mellan Hudiksvall—Forssa jernvägs vestra slutpunkt Näsviken vid sjön Södra Dellen och Svegs kyrka i Herjeådalen.

Punkten 1.

Om undersökning af lämpligaste sträckningen för en jernväg mellan Bottniska viken och norska gränsen.

Uti väckta och till Stats-Utskottets handläggning remitterade motioner hade inom Första Kammaren Herrar *S. Ribbing, W. Roos, W. von Rehausen* och *C. Adelsköld* (motion N:o 17) och inom Andra Kammaren Herrar *Joh. Grape, A. Bäckström, L. J. Fahlander, P. A. Hellgrén, Pehr Nilsson* i Vittjerf, *P. Engman, P. Näsman* och *Curry Treffenberg* (motion N:o 100) hemställt, att Riksdagen ville bevilja ett anslag af tretio tusen kronor att ställas till Kongl. Maj:ts disposition för verkställande af fullständig undersökning för jernväg mellan Bottniska viken förbi Gellivare malmfält och malmfälten i Torneå lappmark till lämplig punkt vid norska gränsen, i syfte att sålunda en förberedande åtgärd måtte blifva företagen för erhållande af jernvägsförbindelse mellan Bottniska viken och isfri hamn i Norge.

Utskottet hade, beträffande nämnda motioner, tillstyrkt, att desamma ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr Grape: Herr vice Talman! Jag har varit villrådig, huruvida jag skulle begära ordet i föreliggande fråga, men då den är af stor

betydelse, ej allenast för rikets nordligaste landskap, utan äfven för hela landet, så måste alla betänkligheter vika. — Den tanken om vårt lands nordligaste trakter är ännu ganska allmän, den nemligen, att de ej äro mäktiga af någon kultur och att felslagna skördar är den lön, som väntar odlaren. Att detta senare inträffar är nog sanning, dock blifva missväxtåren i mån af landets uppodling allt mera sällsynta. Foderväxterna lida likväl ej af frost och dessa hafva der god trefnad. Ingenstädes i vårt land skall man se en så frodig vegetation, som i de nordligaste elfdalarna. Det vore önskligt, om en eller flere af Riksdagens ledamöter ville komma upp och med egna ögon se hvilka odlingsmarker, som ännu ligga och vänta på plog och spade. Mången fördom skulle då skingras och villigare öron lånas åt våra små anspråk. Men det är ej endast dessa ofantliga odlingsmarker, som utgöra ett mäktigt medel till förkofran, utan äfven våra skogar, våra väldiga fiskrika sjöar och vattendrag och slutligen den rikedom på malm, som finnes i våra berg, — en rikedom så stor, att alla jordens länder dermed skulle i årtusenden kunna förses. Alla dessa kraftiga häfstänger för landets förkofran äro nu, i brist på kommunikationer, så godt som obegagnade. Man kan göra sig den frågan: »Är vårt land då så rikt, att det har råd att låta sådana skatter ligga begrafna?» På framställning af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uti Norrbottens län anbefalde Kongl. Maj:t en undersökning af malmfyndigheterna i Lule och Torne lappmarker. Denna undersökning verkställdes 1875 af Geologerne Hummel och Gumælius, samt Direktor Delwik och Kapten Bergman vid Svea Artilleri. Chefen för Sveriges Geologiska undersökning slutar sin till Kongl. Maj:t den 16 Maj 1876 ingifna underdåniga berättelse sålunda: »De nu afslutade undersökningarne hafva till fullo bekräftat de af mig i underdåniga skrifvelsen den 30 April sistlidet år uttalade förväntningar, att expeditionens hufvuduppgift skall på ett tillfredsställande sätt blifva löst och den hittills rådande osvisheten om jernmalmfyndigheternas i Norrbotten beskaffenhet och utsträckning, samt deraf härflytande verkliga betydelse för en framtida stor jernindustri dymedelst blifva skingrad. De med omsorg tagna talrika generalprovrens kemiska sammansättning och de derpå grundade kalkylerna hafva ovedersägligen visat, att under vissa förutsättningar, hvilkas sannolika befogenhet endast genom djupborningar kan ådagaläggas, äfven af i allo utmärkt malm storartade tillgångar här finnas, hvilka, såsom antydda kostnadsberäkningar gifva vid handen, kunna för ovanligt lågt pris brytas, samt med fördel transporteras och förädlas då den ifrågasatta jernvägen en gång kommer till stånd. Oafsedt, att denna skulle kunna få en stor strategisk betydelse blefve den en mäktig häfstång för de nordligaste trakternas af vårt land ekonomiska utveckling, ej blott genom den stora jernindustri och deraf härflytande rationella skogshushållning, som sålunda kallas till lif, utan äfven genom beredandet af ofriga fördelar, som en oafbruten förbindelse med under hela året isfria hamnar, hvilka dessutom ligga inom området för det största fiskeridistriktet i Europa, måste medföra. Under två sekler hafva de lappländska mineralrikedomarna lockat till spekulä-

Om undersökning af lämpligaste sträckningen för en jernväg mellan Bottniska viken och norska gränsen.
(Forts.)

Om undersökning af lämpligaste sträckningen för en jernväg mellan Bottniska viken och norska gränsen.
(Forts.)

tion, och stora äro de summor, som dels patriotism, dels hoppet om vinst der nedlagt, utan att skörda annat, än kännbara förluster. Motsatt skall förhållandet säkert blifva, om en jernväg för ifrågavarande malmer öppnar världsmarknaden och dymedelst gör dessa nästan öde landsändar delaktiga af kulturen med alla dess välsignelser.»

För att ernå detta mål hafva större delen af Norrlands representanter vid innevarande riksdag begärt ett anslag af 30,000 kronor för undersökning af en jernvägsanläggning emellan Gellivare och Norska gränsen. Denna motion har Stats-Utskottet afslagit dels af det skäl, att Norrland i år till jernvägar erhållit åtta och en half millioner kronor, dels derföre, att ärendet är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Hvad det förra skälet angår, så får det Norrland, som här är i fråga, ej den minsta känning af de åtta och en half millionerna, ty det är alldeles detsamma som om Helsingland skulle hafva nytta af de millioner, som anslås till jernvägar i Skåne. Hvad det senare skälet angår, så har Utskottet alldeles förbiset att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Norrbotten hos Kongl. Maj:t begärt medel för här ifråga satta ändamål, men att Kongl. Maj:t endast förklarar, att medel härtill ej stode till Kongl. Maj:ts disposition. Det är af denna anledning motionärerne vändt sig till Riksdagen med begäran om anslag.

Genom den nu antagna skjutsstadgan få de nordliga landskapen betala 25 à 30 gånger mera för resandes fortkomst än provinserna i det södra Sverige och få kanske dessutom snart erlagga ökad bevillning för att uppehålla trafiken å statens jernvägar, ehuru vi sjelfva aldrig komma i åtnjutande af detta samfärdsmedel. Det är under intrycket af dessa sorgliga framtidsutsigter, som jag, under hemställan att de djupa lederna äfven denna gång ej ville svigta för 30,000 kronor, vördsamt anhåller om bifall till motionen.

Herr *Pehr Nilsson* i Vittjerf instämde med Herr Grape.

Herr Staaff: Jag anhåller att få till Stats-Utskottets Herrar ledamöter hemställa, huruvida det är möjligt, att Utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka Riksdagen att ingå i behandling af ärendet, enär detsamma vore på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, då, enligt, hvad man har sig bekant, på Utskottets bord legat Kongl. Maj:ts i ämnet meddelade resolution. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om detta skäl för Utskottets afstyrkande hemställan vore alldeles origtigt.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan propositioner gifvits först på bifall till Utskottets hemställan och derefter på det gjorda yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det uti de ifrågavarande motionerna framlagda förslag måtte antagas, biföll Kammaren hvad Utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 2.

Herrar *C. O. Widmark* och *W. von Rehausen* hade i en inom Första Kammaren afgifven motion (N:o 33) samt Herrar *P. Staaff* och *W. Farup* i en inom Andra Kammaren afgifven motion (N:o 128) föreslagit, att såsom understöd för byggande af en jernväg mellan Näsvisken vid sjön Södra Dellen och Svegs kyrka i Herjeådalen måtte anslås ett statsunderstöd af 1,000,000 kronor att utgå utan återbetalningsskyldighet.

Om anslag till jernväg mellan Näsvisken och Svegs kyrka.

I anledning af dessa motioner, hade Utskottet hemställt, att samma motioner ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Staaff anförde: Jag hade hoppats att Herr Civilministern hade varit tillstädes i dag, emedan jag tänkt till honom framställa några frågor, som kunnat i någon mån bidraga till ett klargörande af denna fråga. Men då så icke är förhållandet och jag deraf ser att regeringen åt denna fråga icke egnat någon särskild uppmärksamhet, så och eftersom jag icke kan interpellera honom, vågar jag interpellera förre Civilministern, huruvida det är sanning att orten fått löfte af regeringen om lån eller anslag till denna bana.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Ehuru, på sätt den förste talaren anmärkt, någon skyldighet för mig icke förefinnes att svara på den interpellation, som han, visserligen icke utom dagordningen, utan under behandlingen af ett föreliggande ärende behagat ställa till mig, så vill jag likväl efterkomma hans begäran; men jag är verkligen i denna stund icke i tillfälle att kunna lemna något nöjaktigt svar. Han har nemligen icke beredt mig på denna interpellation, utan har jag, så att säga, blifvit tagen per aures.

Jag vill erinra mig att, vid den underdåniga föredragning, som jag hade inför Kongl. Maj:t rörande bestämmande af riktningen för den uppåt gående norrländska stambanan, jag uttalade den åsigt, att understöd åt en bana från Hybo till Näsvisken, der banan från Hudiksvall slutar, icke vore ur vägen, emedan en sådan bana skulle medföra en trafik för den norra stambanan, som kunde för denna senare vara af vikt. Det är dock att väl bemärka, att jag alldeles ur minnet besvarat interpellationen. Jag beklagar, att jag icke har den i frågan afgifna Kongl. propositionen till hands, ty då hade jag genom att uppläsa hvad som der står, kunnat gifva ett nöjaktigt svar. Huruvida detta skall anses innebära något löfte från regeringens sida, att den af talaren omnämnda bandelen skulle erhålla något understöd af statsmedel, det öfverlemnar jag åt Kammaren att afgöra. I allt fall torde, på sätt Herr Adlercreutz vid ett föregående tillfälle yttrat, ett uttalande af den förre Civilministern alldeles icke vara bindande för hans efterträdare.

Om anslag till
jernväg mellan
Näsviken och
Svegs kyrka.
(Forts.)

Herr Staaff: Jag tillstår att de upplysningar, som af f. d. Civilministern nu blifvit lemnade icke voro så nöjaktiga, som jag hade önskat; men då Herr Civilministern icke är tillstädes, så lärer väl ingenting vidare för det närvarande kunna göras åt den fråga, som jag åsyftat att framhålla.

Emellertid ber jag få uttrycka den mening, som af befolkningen inom den ort, jag har äran representera, uttalats, eller att dess intressen blifvit vid den sista utdelningen af de till understöd åt enskilda jernvägsanläggningar beviljade statslån helt och hållet åsidosatta.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 9.

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 67, i anledning af väckta motioner om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.

Uti särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till Stats-Utskottet remitterade motioner var rörande ifrågavarande ämne föreslaget:

1:o af Herr *Hans Andersson* i Bringåsen (i motion N:o 145), att kronans hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendetgiften nu icke öfverstege i Norrland 1,000 kronor och i öfriga delar af landet 500 kronor, äfvensom de, å hvilka vid utarrendering hädanefters icke erhöles högre arrendeanbud än nämnda summor, skulle på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas;

att köpesumman skulle ställas till Kongl. Maj:ts och Riksdagens förfogande för att användas till afbetalning å statens utländska skuld eller byggande af nya jernvägar inom riket; och

att i den lag rörande kronodomänernas förvaltning, som borde utarbetas, skulle bestämmas, att vid försäljning af ifrågavarande hemman ej skulle för kronans räkning bibehållas skogsmark, som hade från annan mark afskildt läge, med mindre att dess areal utgjordes af 1,000 tunnland skogbärande mark;

2:o af Herr *A. P. Danielsson* (i motionen N:o 147),

att Riksdagen måtte besluta, att sådana kronan tillhöriga hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendetgiften icke öfverstege 500 kronor, och hvilka icke lämpligen kunde med annan egendom under ett arrende förenas, skulle genom offentlig auktion försäljas på samma vilkor, som Riksdagen och Kongl. Maj:t bestämt för hemman och lägenheter, som icke gäfve öfver 200 kronor i årligt arrende, och att köpesumman skulle användas till minskande af statens skuld; samt

3:o af Herr *C. J. Svensén* (i motion N:o 149),

att Riksdagen ville för sin del besluta, att de statens egendomar, som ej vore för särskildt ändamål afsedda, skulle vid inträffande ledighet och efter föregången värdering försäljas, samt att de vid egendomarnes försäljning inflytande medel skulle användas till afbetalning

af statens skuld, äfvensom att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om aflåtande af proposition med utredning och förslag om sättet och vilkoren för så väl försäljningen som ock salumedlens användande i det afsedda ändamålet.

*Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)*

Utskottet hade, i anledning af nämnda motioner, uti mom a) af förevarande Utlåtande hemställt:

att de i samma motioner framställda förslag måtte på det sätt bifallas,

”att Riksdagen må för sin del besluta, att de kronans hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande åt kronan icke på grund af särskild anledning påkallas, och hvilka vid anställd arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeafgift än 500 kronor årligen, må på enahanda vilkor, som i Kammar-kollegii cirkulär den 14 Augusti 1874 rörande försäljning af vissa kronolägenheter föreskrivas, å offentlig auktion försäljas samt att de medel, som härigenom inflyta, skola användas till minskande af statens skuld eller till bestridande af utgifter för statens jernvägar.“

Mot nämnda hemställan hade Herrar *C. Ekman*, Grefve *C. Beck-Friis*, *R. Montgomery Cederhielm*, *L. Nordenfelt*, Grefve *A. Mörner*, Grefve *G. Sparre*, *C. F. af Geijerstam* och *F. von Strokirch* inom Utskottet reserverat sig under yrkande, att Herrar Hans Anderssons, Danielssons och Svenséns ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan Utskottets här ofvan intagna hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Adlercreutz, som yttrade: Jag medgifver gerna, att det är rätt och lämpligt, att staten afhänder sig smärre domäner, synnerligast om de äro aflägsat belägna och således förvaltningen medför kostnader, hvilka icke stå i skäligt förhållande till den afkastning, egendomarne lemna. Deremot kan jag icke biträda Utskottets åsigt att *alla* statens domäner borde föryttras. Utskottet har dock lyckligtvis icke tillämpat denna sin åsigt i betänkandet och frågan är här således endast, *om* och *huru långt* den redan förut medgifna försäljningsrätten må utsträckas.

Man har till ledning för sitt beslut ansett sig böra inhemta upplysning om de resultat, hvartill man vid föregående försäljningar kommit. Och i detta hänseende har vid betänkandet fogats en tabell, som innehåller särdeles intressanta uppgifter. Man finner nemligen der förhållandet, icke blott mellan erhållna köpeskillingar och egendomarnes taxeringsvärden, utan äfven mellan köpeskillingarne och de gamla arrendeafgifterna. I förra hänseendet förefinnas ganska anmärkningsvärda egenheter. I Elfsborgs län t. ex. — ett län, som här i Kammararen ofta omtalas — förekommer, att den först omnämnda egendomen sålts för precis samma belopp hvartill den blifvit taxerad. För den nästföljande egendomen deremot uppgår köpeskillingen till 7 gånger taxeringsvärdet. Och den 5:te egendomen i ordningen, nemligen

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

Fagerhult Thorg, har afyttrats för ett belopp, som är nära 9 gånger så stort som taxeringsvärdet.

Förhållandet emellan köpeskillingarne och egendomarnes respektive arrendeafgifter är också ganska anmärkningsvärdt. Utskottet sammanfattar resultatet deraf i dess helhet så, att arrendeafgifterna utgöra 1,25 procent af sammanlagda köpeskillingarne.

Nu tror jag likvisst icke, att man i fråga om förmånligheten af domänernas försäljning får, på sätt Utskottet gjort, fästa sig vid argifna förhållandet mellan de nuvarande arrendeafgifterna och de erhållna köpeskillingarne. Åtminstone måste en sådan jemförelse mycket varsamt begagnas, ty obestriddigen skulle, om samma egendomar nu å auktion utbjödes till arrende, afgiften, som erhöles, komma att vida öfverstiga den gamla arrendeafgiften. Det är till och med möjligt att, om skogen, der sådan finnes, finge af arrendatorn begagnas i så vidsträckt mån, som dess bestånd medgäfvde, arrendeafgifterna kunde närma sig, om icke fullt uppgå till 5 procent af egendomarnes försäljningsvärden. Och blefve detta händelsen, då hade staten onekligen långt större fördel af att behålla egendomarne än att sälja dem, ty arrendeafgifterna stiga under tidens lopp, men den en gång erhållna köpeskillingen har icke en sådan förmåga.

En annan anledning till att med varsamhet begagna Utskottets uppgifter är att, ehuru både majoriteten och minoriteten inom Utskottet åberopat den betänkandet vidfogade tabellen, ingendera dock uppgifvit källan, hvarur de der meddelade upplysningarne hemtats. Jag erinrar mig, hurusom, då det senaste gången här i Kammaren var tal om domänerna, min ärade embetsbroder från Elfsborgs län uppgaf, att han tillrådt domänintendenten i nämnde län att taga kännedom om alla länets "298" domäner. Det förundrade mig redan då att domänintendenten, som icke har sig uppdraget något bestyr med boställen, kunde af den ärade embetsbrodern uppmanas att befatta sig med tillsynen öfver ett så stort antal domäner som 298, ty för att komma till denna siffra måste man nemligen medräkna de 35 landtstatsboställena inom länet. Men om redan detta föreföll mig underligt, synes det dock ännu underligare, om en domänintendent, som tillsattes i slutet af år 1877 för att år 1878 börja sin verksamhet, skulle hafva något att syssla med domäner, som redan 1876 och 1877 blifvit försälda, och dock äro de 11 domäner som i sådant afseende finnas i tabellen upptagna, jemte landtstatsboställena, inbegripet i antalet 298. Att således i detta fall på en gång tro Stats-Utskottet och den värde embetsbrodern är alldeles omöjligt. Ett stöd för den sistnämndes uppgift har han visserligen fått af Herr finansministern, som vid tillfället var närvarande och yttrade, att Elfsborgs län ännu mera än Malmöhus län är försedt med kronoegendomar. Enligt den enda officiella källa jag i detta hänseende känner, nemligen de tabeller, som finnas bifogade domänkomiténs betänkande — en källa, som också Stats-Utskottet begagnat, men som af flera vid nämnda tillfälle lemnade uppgifter från statsrådsbanken synes der icke hafva varit använd, skulle, om jag frånräknar landtstatsboställena, men till förmån för Elfsborgs län i beräkningen medtager de i Stats-Utskottets tabell så-

som försålda upptagna, finnas uti Elfsborgs län 263 domäner, med taxeringsvärde af 2,781,200 kronor och i Malmöhus län 304 domäner med taxeringsvärde af 7,676,800 kronor. Att sluta häraf borde alltså, efter det domänkomiténs tabeller upprättats, domänernas antal, långt ifrån att hafva genom försäljning minskats, fast heldre icke obetydligt ökats.

En ytterligare maning till varsamhet vid det blifvande beslutet, ligger enligt mitt förmenande i det redan anmärkta förhållandet mellan de nuvarande arrendeafgifterna och de enligt föreliggande tabeller erhållna köpesummorna, då man nemligen deraf kan sluta, att, för den händelse försäljningen utsträcktes till sådana egendomar, som nu gifva i arrende 500 kronor, egendomar af ganska betydligt värde kunde komma att säljas. Så t. ex. finnes enligt Utskottets tabell i Skaraborgs län ett hemman Laggaretomten, som gifvit i arrende 81 kronor 74 öre men blifvit såldt för 25,950 kronor d. v. s. ungefär 320 gånger arrendeafgiften. Om man nu tänkte sig samma förhållande, då arrendeafgiften uppginge till 500 kronor, kunde man komma att medgifva försäljning af egendomar till värde af ända till 160,000 kronor. Det vore åtminstone inga obetydliga egendomar, som sålunda komme att frångå statsverket. Nu medgifver jag, att Utskottet i sitt förslag icke tagit hänsyn till de gamla arrendeafgifterna utan föreslagit försäljning af sådana egendomar, som "vid anställd arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeafgift än 500 kronor." Men dervid nödgas jag erinra, att vid arrendevärderingar efter nu gällande stadganden väl bestämmes ett maximum och minimum-arrende, men att maximumarrendet icke har den betydelse, att icke högre arrende anses kunna erhållas, utan endast att den *ärliga* arrendeafgiften icke får sättas högre, hvaremot vid arrendets början kan dertill betalas en städja, hvilket naturligtvis är en förhöjning i arrendeafgiften, ehuru väl städjan på en gång erlægges. Dessutom synes det mig något äfventyrligt att å tre personers uppfattning, huru högt arrende kan erhållas, grunda beslut om försäljning. Den enda säkra utvägen, vore att först utbjuda egendomen på arrende, och om arrendeafgiften då understeg 500 kronor, låta försäljning ifrågakomma. Det är också uppenbart att vid det slutliga afgörandet, huruvida ett köpeanbud skall antagas, man kunde hafva en god ledning af de anbud, som afgifvits vid en nyss förut hällen arrendeauktion.

Slutligen ber jag att få i formelt hänseende påpeka en omständighet, som gör, att Utskottets betänkande svårigen torde kunna bifallas. Utskottets förslag synes mig nemligen öfverskrida hvad en hvar af motionärerne för sin del föreslagit.

Den förste af motionärerna Herr Hans Andersson i Bringåsen, föreslår, att bedömandet deraf, om en egendom borde försäljas eller icke, skulle vara beroende på faktiska förhållanden, nemligen antingen den redan varande arrendesumman eller den vid ny arrendeauktion bjudna. Men Utskottet går längre och föreslår, att detta bedömande skall bero på blott en supposition af hvad arrendet för egendomen kan komma att gifva.

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

Den andre motionären, Herr Danielson, uppställer för försäljningen ett, enligt min uppfattning, ganska nyttigt och godt vilkor, nemligen att försäljning skall ega rum endast i den händelse, att egendomen icke lämpligen kan med annan egendom förenas. Utskottet har så till vida öfverskridit motionen, att det, oberoende af detta vilkor, tillstyrker försäljning.

Den tredje motionären, Herr Svensén, föreslår, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen föreslå lämpliga vilkor för försäljningen och salumedlens användande. Utskottet åter tillstyrker sjelft hvilka vilkor som skola blifva gällande.

På grund af det anförda, och då det synes mig icke vara någon synnerligt stor brådska med saken, helst under nuvarande ekonomiska förhållanden i landet, och då en återremiss vid denna sena tid af Riksdagen icke lämpligen bör ifrågakomma, får jag hemställa om afslag å Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Mæchel*.

Herr Danielson: Då jag är motionär i frågan, torde det äfven tillåtas mig att med ett par ord bemöta den nästföregående talarens anförande. Han framhöll att det icke vore välbetänt att lägga nuvarande arrendeafgifter till grund för beräkningen af egendomarnes verkliga värde, utan att detta borde beräknas efter en blifvande ny arrendering, som otvifvelaktigt skulle för staten medföra förökning i arrendeafgiften. Men äfven om en ny utarrendering komme att lemna högre arrende än den nuvarande, är dock ej sannolikt att denna förhöjning skulle motsvara den förvaltningskostnad staten får vidkännas för dessa smärre lägenheter. Kronofogdarne med sina biträden skola ju hvart tredje år verkställa besigtning å dessa hemman och lägenheter; och denna kontroll öfver sättet, hvarpå arrendatorerne fullgöra sina genom kontraktet åtagna skyldigheter beträffande egendomarnes häfd, kostar, i förhållande till statens behållna afkastning af samma egendom, alldeles för mycket. Statens verkliga inkomst af ifrågavarande smärre fastigheter skulle således i hvad fall som helst alltid komma att blifva obetydlig. Resultatet af de hittills verkställda försäljningarne af de smärre domänerne har deremot varit särdeles fördelaktigt; i stället för den årliga inkomst af 4,126 kronor, staten haft genom utarrendering af dessa nu försålda 42 fastigheter, har staten fått ett kapital af 333,612 kronor. Räntan å sistnämnde summa, beräknad efter fem procent, motsvarar en arrendeafgift af omkring 17,000 kronor. I stället för att dessa egendomar hittills renderat staten endast något öfver 4,000 kronor om året — från hvilket belopp dock bör afdragas förvaltningskostnaderna — har staten således genom försäljningen fått ett kapital, hvars ränta mera än fyra gånger öfverstiger räntan af det kapital egendomarne i statens hand representerade.

Under sådana förhållanden kan jag för min del icke undgå att finna det högst anmärkningsvärdt, om Kammaren skulle, såsom föregående talare yrkat, afslå Stats-Utskottets förslag. Ett sådant beslut

skulle i min tanke innebära en uppenbar misshushållning med statens medel.

Ett och annat skulle visserligen kunna anmärkas mot formen i Utskottets betänkande; men då jag ingalunda är missnöjd med det resultat, till hvilket Utskottet kommit, ehuru Utskottet härutinnan något afvikit från min motion, får jag yrka bifall till Utskottets hemställan.

Med anledning af Herr Adlercreutz' anmärkning, att skogens beskaffenhet och värde äfven borde tagas i betraktande vid bestämmandet af, huruvida nu ifrågavarande hemman och lägenheter borde försäljas, ber jag endast få erinra, att så små egendomar som dessa, hvilka icke gifva mer än 500 kronor i arrende, i allmänhet icke hafva så mycket eller så god skog, att i den omständigheten bör ligga något giltigt skäl mot ett lämpligt ordnande af nu ifrågavarande statsangelägenhet på sådant sätt, att statens tillgångar äfven i detta fall tillvaratagas.

Herr Key: Talaren på skånebänken började sitt anförande med att säga att han ansåg Stats-Utskottet hafva öfverskridit sin befogenhet derigenom att det framställt ett i formelt hänseende från motionerna afvikande förslag. Jag bestrider rigtigheten af detta påstående. Stats-Utskottet har varit fullkomligt berättigadt att afgifva nu föreliggande förslag; och Utskottet har flera gånger förut framkommit med förslag, vida mera afvikande från de till grund för dem liggande motionerna, än det nu ifrågavarande.

Hvad angår principen för hushållningen med statens fastigheter, är jag af den åsigt, att staten i främsta rummet bör vara skogsegare, egare af större skogskomplexer inom rikets alla provinser. Staten är nemligen till följd af sin kontinuitet bättre än enskilda i stånd att genomföra en ordnad skogshushållning med trakthuggning på t. ex. 120 år. Den enskilde deremot kan svårigen göra detta, emedan en egendom vanligen icke så länge förblifver oförändrad hos en enda egare, utan antingen ärfves den af flere, eller försäljes och på annat sätt styckas, hvarjemte ofta efterträdares penningbehof omintetgöra företrädares skogshushållning. Möjligheten af en ordnad skogshushållning under längre tid förefinnes sålunda endast på statens egendomar och kanske på fideikommiss. Staten bör derföre skaffa sig större skogskomplexer här och der i orterna, hvarest staten kunde tillhandahålla storverksträd och der orterna kunde få sina behof af gröfre virke försedda, der så är behöfligt. Men detta blott i förbigående.

Då jag emellertid förmodar, att vid denna Riksdagens sena timma och de brådskande göromål, som jaga hvarandra oupphörligt, icke få af Kammarens ledamöter saknat tid att verkligen taga reda på hvad Utskottet i den föreliggande frågan yttrat och föreslagit, så skall jag bedja att få litet närmare upprepa och belysa detsamma. Utskottet har fästat uppmärksamheten på, hurusom kronan eger omkring 1,000 stycken lägenheter och små hemman, för hvilka årliga arrendet utgöres af öfver 200 till och med 500 kronor. Men kan det vara skäl, mine Herrar, att staten har omkring 1,000 stycken sådana små lägen-

*Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)*

· *Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.*
(Forts.)

heter, som i arrende gifva endast så ringa belopp? Jag tror det icke. Vidare har Utskottet icke, såsom den ärade talaren från Malmö påstått, yttrat, att staten bör afhända sig alla sina egendommar; utan Utskottet har blott sagt, att det syntes Utskottet skäligt att staten afhände sig alla de för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, "hvilkas bibehållande af staten icke på grund af särskilda anledningar påkallades"; och vidare har Utskottet icke ifrågasatt annat än att för närvarande försäljningen skulle utsträckas endast till de hemman och lägenheter, hvilkas arrendebelopp beräknades icke uppgå till högre summa än 500 kronor årligen. Och innan dessa små lägenheter hunnit att successivt afyttras, skulle, såsom Utskottet föreställt sig, åtgå bortåt 20 år. Af allt detta framgår, att Utskottet hvarken tänkt eller tillstyrkt någon våldsamt, på en gång skeende åtgärd, utan att försäljningen skulle försiggå så småningom, i den mån förhållandena det påkallade och i den mån arrendena upphörde, och att saken sålunda skulle komma att i allt lugn afvecklas.

Slutligen har Utskottet påpekat, hvad min granne här bredvid mig också framhållit, huruledes försäljningssummorna för de redan försålda hemmanen stält sig till arrendebeloppen. Man har funnit, såsom Utskottet sagt, att arrendesumman hittills icke uppgått till fullt 1,25 procent af försäljningssumman; och om derifrån drages förvaltningskostnaden, huru stor behållning har då staten haft af dessa arrenden?

Jag tror sålunda, att Utskottet gifvit fullgoda skäl för sin åtgärd.

Herr Jöns Persson: Jag är förekommen af de två siste talarna och vill derföre instämman med dem. Jag vill blott tillägga den upplysningen, att i min hemtrakt, der arrendatorerne af kronans fastigheter fått tillstånd att afverka skog enligt vederbörlig utsyning, deuna afverkning sker så, att, då arrendatorerne för afverkningens rätt betala 2 till 300 kronor, de t. ex. kunna sälja blott asprådet för 7 till 800 kronor. Det faller ju af sig sjelft, att staten genom en dylik hushållning icke får den inkomst den borde hafva af sina fastigheter. Dessutom skola jägmästarna, som hafva tillsyn öfver boställenas skogar, hafva ersättning för sina besigtningssesor, hvartill kommer ersättning för ekonomiska besigtningar, allt afbränningar som göra, att statens behållning blifver ringa eller ingen. Komme deremot boställena att säljas på offentlig auktion, skulle genom köpeskillingarne betydliga summor inflyta till statsverket, hvaraf staten kunde draga en långt högre ränta.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Utskottet har lemnat en redogörelse för de kronoegendomar, som redan blifvit försålda samt visat i hvilket förhållande de erhållna köpeskillingarne stått till de arrenden, som för dessa boställen förut varit betingade; och det lärer väl icke kunna betvivlas, att ju icke en hvar måste anse, det staten haft för liten inkomst af sina fastigheter, äfven om man icke fäster afseende vid den förvaltningskostnad, som alltid måste för staten vara förenad med tillsynen öfver dess egendommar.

Den förste talaren har fäst uppmärksamheten på, hurusom det icke vore fullkomligt riktigt, att taga ett föregående arrende till norm vid beräkning af de försålda boställenas afkastning och att, om de ånyo utarrenderats, de skulle gifvit ett högre arrende. Deri vill jag gifva honom rätt till en del; jag vill till och med gå så långt, att jag vill medgifva möjligheten af att staten skulle fått dubbelt så stora nya arrenden som de föregående; men, mine Herrar, huru stor hade i sådant fall statsverkets inkomst af dessa boställen blifvit? Det har upplysts, att staten förut haft $1\frac{1}{4}$ procent af köpesumman, och om arrendet hade blifvit fördubbladt, hade inkomsten i allt fall ej blifvit mera än $2\frac{1}{2}$ procent! Är det då icke bättre att sälja dessa små lägenheter och med köpeskillingen betala statens skuld, ty då, såsom vi veta, staten på sina upplånta penningar betalar minst 5 procent, förlorar den ju hälften af den inkomst den rätteligen bör hafva af sina fastigheter, äfven om inkomsten af dessa skulle stiga från $1\frac{1}{4}$ till $2\frac{1}{2}$ procent.

Slutligen några ord om den erfarenhet i hithörande frågor, jag har från min hemort. På alla de smärre boställena har skogsstyrelsen velat tillägna sig mark för skogsplantering; och jag vill särskildt nämna att från ett boställe, som endast har 51 tunnlands vidd, skogsstyrelsen velat taga 30 tunnland för att derpå plantera skog, hvarvid dessutom är att märka, att dessa 30 tunnland ändå icke äro så belägna, att de kunna med annan statens egendom sammanläggas. Då nu skogsstyrelsen på detta sätt vill taga ett stycke här och ett der, kan man väl inse hvilken kostnad, i form af aflöningar till en massa skogstjenstemän, häraf måste blifva en följd.

Det lär icke heller kunna bestridas att det för det allmänna är mer förmånligt om dessa små lägenheter försäljas och man således får särskilda egare på dem; ty det är för mig åtminstone klart, att en egare af ett hemman, större eller mindre, har mycket större intresse af att förbättra detsamma än om han endast är arrendator och har på sin höjd endast 20 år att påräkna såsom förvaltare af egendomen. Dessutom vill jag tillägga, att år 1880 tillkommer en hel mängd små militieboställen som skola utarrenderas. Om man nu, såsom den siste talaren, hyser den åsigten, att man väl vill vara med om att försälja dessa små lägenheter, men tillika tycker att det ännu är för tidigt att derom besluta, så får jag emot denna åsigten göra den erinran att, derest Riksdagen icke nu gifver sitt bifall till Utskottets förslag, så blir följden deraf den, att dessa små boställen år 1880 komma att för statens räkning utarrenderas och således icke på en tid af minst 20 år kunna försäljas.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag, hvilket, såsom jag tror, är grundadt på mycket goda skäl och innebär stora fördelar för statsverket.

Herr *Johan Jönsson* förenade sig med Herr O. B. Olsson.

Herr *Svensén*: Ehuru jag såväl sistlidna år som under innevarande riksdag väckt förslag om försäljning af statens fastigheter, med begränsning eller undantag för endast sådana, som voro för nå-

Angående försäljning af vissa kronans lägenheter.
(Forts.)

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

got särskildt statsändamål afsedda, så och då jag af Utskottets motivering erfarit, att meningen med det föreliggande förslaget endast är att taga första steget på en bana, som man troligen hädanefter ämnar helt och hållet beträda, skall jag för närvarande icke begära någon vidsträcktare försäljningsrätt af statens domäner än hvad Utskottet nu föreslagit.

Emellertid har här yttrats, att man skulle komma till annat och bättre resultat i afseende å utarrenderingen af dessa egendomar, om man till grund för affären lade det arrendebelopp, som nu kan erhållas och icke det arrende som förut bjudits. Ja, mine Herrar, äfven jag vill icke sätta i fråga annat än att jag tror att det skulle lyckas att höja arrendepriiset för de flesta statsegendomarne med ett eller annat hundratal kronor, men deraf kan icke dragas den slutsats, att icke staten hädanefter som hittills kommer att förlora på dessa utarrenderingar, då, efter hvad här blifvit upplyst, arrendesummorna i allmänhet icke uppgått till mer än $1\frac{1}{4}$ procent af egendomarnes egentliga värde. Man bör komma ihåg, att staten eger domäner och fastigheter på landet till ett värde af omkring 60 millioner kronor, och af den tabell, som Utskottet ganska välbetänkt fogat vid betänkandet, inhemtas, att köpeskillingen för de hittills försälda kronohemmanen uppgår till nära tredubbla beloppet af egendomarnes taxeringsvärde. Härtill kommer att många försäljningar af dessa lägenheter äro ganska beaktansvärda. I ofta åberopade tabell förekommer till exempel, utom redan omnämnda egendomliga försäljningar, en egendom, som i arrende icke gifvit mer än 81 kronor 74 öre, men hvilken vid försäljningen inbragte en summa af 25,950 kronor. Jag tror att detta och dylika exempel innebära talande skäl för önskvärdheten af att denna Kammare så enhälligt som möjligt behagade bifalla Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Jag medgifver villigt att Utskottet haft goda skäl för sitt förslag, om omdömet grundas endast på resultaten af de under de senare åren skedda försäljningar af kronans hemman och lägenheter, hvilka finnas upptagna i den Utskottets betänkande vidfogade tabell. Men af denna tabell framgår också, åtminstone för mig, att kronans egendomar icke för närvarande förvaltas på det sätt, att statens afkastning af dem är så stor som den möjligen borde vara och under bättre förvaltning kunde vara. Af den tabell, som finnes bifogad Utskottets betänkande, synes till exempel att ett hemman i Östergötland, som i arrende lemnat endast 125 kronor 87 öre, vid försäljning betingat ett pris af 20,000 kronor. Arrendet å detta hemman har påtagligen varit alltför litet, och äfven taxeringsvärdet, 5,000 kronor, har varit alldeles för lågt. Ett annat hemman i Skaraborgs län har gifvit i arrende 7 kronor 63 öre, men såldes på offentlig auktion för 6,000 kronor. Männe man icke skulle kunna tänka sig, att förvaltningen af dessa lägenheter, som visat sig så förlustbringande för staten, skulle kunna ordnas på något annat och bättre sätt än hittills, utan att man så här i hast skulle nödgas att besluta sig för att försälja statsegendomar i stort. Jag åtminstone känner en viss rädsla för att kronan skall afhända sig dessa fastigheter, om de ock

nu lemna ringa afkastning, och jag har kanske anledning dertill af under förflutna tider skedda försäljningar af kronohemman och domäner. Penningar, erhållna för dem, falla i värde och kunna i en hastig vändning, då brist finnes, såsom till exempel i år, användas; men om egendomarne stanna kvar i statens ego stiger statsförmögenheten, och vid nya arrendens uppgöranden blir afkastningen större. Jag vill hellre mjölka kon, än slakta henne. Jag önskar alltså, att vi ej förhast oss, utan litet närmare tänka på saken, ty det gäller verkligen en ganska vigtig fråga, som vi böra lemna till våra efterträdare i Kammaren, hvilka kunna hafva bättre tid att dermed taga i öfvervägande och icke nu i Riksdagens tolfte timma fatta ett så makt-påliggande beslut. För min del yrkar jag alltså vördsamt afslag å Stats-Utskottets förslag, och kan jag på intet villkor vara med om att sälja statsdomäner, utan har ansett mig böra begära ordet för att få detta antecknad i protokollet.

*Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)*

Herr *Anders Svensson* i Lösen instämde i Herr *Hjelms* yttrande.

Herr *Rundgren*: För den händelse Stats-Utskottets föreliggande förslag skulle blifva Kammarens beslut, vill jag för min del till protokollet hafva antecknad, att jag icke biträdt detsamma. Hvad Utskottet här föreslagit innebär fortsättningen på en bana, med afseende hvarå Utskottet i sina premisser uti det föredragna betänkandet säger att »samtliga de för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande icke på grund af särskilda anledningar påkallades, borde till fördel för det allmänna afyttras.» Ehuru Stats-Utskottet denna gång stannat vid att föreslå försäljning af sådana kronans hemman och lägenheter, hvilka vid anstald arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeavgift än 500 kronor årligen, lär Stats-Utskottet, att döma af hvad som sålunda yttrats, en annan gång fortsätta på den vägen. För min del anser jag det ytterst angeläget att noga betänka, huruvida det för staten kan vara nyttigt och klokt att afhända sig sin fasta egendom. Jag är fullkomligt öfvertygad, att, om Riksdagen på förhand kunnat göra sig en föreställning derom att försäljningen utaf kronans hemman och lägenheter med dävarande arrendeavgifter ej öfverstigande 200 kronor skulle lemna ett sådant resultat, att för 42 stycken erlagts i köpeskilling 333,612 kronor, så hade Riksdagen, redan den gången beslutet om sistnämnda försäljning fattades, betänkt sig något mera. Nu visar sig af betänkandet, att den nya försäljningen skulle omfatta 1,000 kronoegendom med ett taxeringsvärde för 1874 af omkring 8 millioner. Det är likväl ej endast fråga om fast egendom till detta belopp, utan till ett mer än dubbelt så högt, som under loppet af 20 år skulle afhändas staten. Ser man nemligen på den af Utskottet uppgjorda tabellen, så utgjorde taxeringsvärdet år 1874 för de 42 egendommar, som betingat en köpeskilling af 333,612 kronor, ett belopp af endast 124,180 kronor. Efter detta förhållande mellan taxeringsvärdet och saluvärdet, skulle de 1,000 egendommar, hvarom nu är fråga, uppgå till omkring 20 millioner i saluvärde. Vore icke detta —

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

om jag får begagna ett uttryck från gamla tider — att slagta hönan för att få guldägget. För att få denna summa för en gång, vill Utskottet för alltid beröfva staten den ej obetydliga årliga inkomsten af dessa fasta egendomar.

En särskild omständighet tillåter jag mig härvid påpeka, nämligen att bland de egendomar, Stats-Utskottet nu föreslagit till försäljning, finnas en mängd nyligen indragna boställen, hvilkas skog, såsom underkastad de stränga föreskrifter, hvilka gälla alla boställsskogar, blifvit sparad. Det är klart att, vid försäljningen af sådana egendomar med sparad skog, köparen hufvudsakligen kommer att afse skogens sköfving, hvarigenom dessa egendomars värde komma att betydligt sjunka. Taxeringsvärdet blir då äfven sänkt och statens inkomst af fastighetsbevällning mindre.

Utskottet har äfven anfört, att arrendena af de redan sålda egendomarne ej utgjört fullt 1,25 procent af den summa, de vid försäljningen inbringat. Ja visserligen — men det är efter de förutvarande låga arrendeafgifterna. En betydlig stegring i dessa afgifter har likväl redan inträffat och blir antagligen år efter år ännu större. Vi se t. ex. huru kronans inkomst af skogsförsäljning i de norra länen stigit, derigenom att man ej såsom förr nöjer sig med hvad som af spekulanten bjudes, utan gör träden odugliga, i fall kronan ej får anbud till de belopp, hvartill vederbörande värderat träden. Det är min öfvertygelse, att, om vid utarrendering af kronans egendomar större uppmärksamhet än hittills fästes vid hvad egendomarne verkligen äro värda, arrendeafgifterna ej längre skola utgöra så låg procent som 1,25, utan betydligt stiga.

Det låter visserligen vackert, att de medel, hvilka inflyta genom försäljning af kronans fasta egendomar, skola användas till minskning af statens skulder, men då statens lån skola amorteras på 40 år, så blir det egentligen blott den nuvarande generationen, som deraf skall draga fördel, det kommande släktet deremot har förlorat inkomsten af stats-egendomarne utan någon motsvarande vinst i stället. Enahanda förhållande inträffar, om försäljningsmedlen användas till bestridande af utgifter för statens jernvägar.

Jag anser således, att de två ändamål, för hvilka försäljningsmedlen blifvit afsedda, ingalunda tillgodose statens intressen, utan fast mera att skada derigenom åstadkommes. Jag har ej med tystnad kunnat vara närvarande, då det ifrågasattes att besluta, det någon del af statens dyrbara fasta egendom skulle afyttras och har därför velat uttala min åsigt till protokollet.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Abr. Rundbäck: Ehuru väl jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med den siste talaren, ber jag likväl att få yttra några ord i ämnet. Här är fråga om att förvandra statens fasta egendom till penningar och med dessa antingen betala statens skuld eller ock bestrida utgifter för jernvägarne. Jag tycker likväl, att vi af gårdagens diskussion borde hafva erhållit varning för hvad det vill säga dessa utgifter för jernvägarne. Man erbjuder staten dåliga jernvägar

för att göra dem till statsbanor och sedan skola dessa statsbanor betalas med de medel, som erhållits genom försäljning af statens domäner. Den nu ifrågavarande försäljningen skall visserligen inskränka sig till sådana egendomar, hvilkas arrendevärde icke uppgår till mer än 500 kronor om året. Men ser man att på det hållet finnes en tillgång, så fortsätter man nog på denna väg, och slutligen har man gjort sig af med all statens fasta egendom mot vederlag af denna lösa egendom, som jag nästan vill kalla jernvägarne för. Detta gör, att jag icke kan gilla Utskottets förslag. På de skäl Utskottet anfört och hvilkas giltighet jag icke kan bestrida, skulle jag dock gerna vara med om denna försäljning, om Riksdagen som vilkor därför faststälde, att de influtna medlen användes till inköp af egendomar för utförande på vissa ställen i stor skala af skogsodling; med ett ord, att staten för dessa små hemman skaffade sig fast valuta i stora skogsdomäner. Men såsom förslaget nu föreligger, måste jag yrka afslag derå.

*Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Hvad den allmänna statshushållningen beträffar, torde det ej vara skäl att nu gifva sig in på den frågan. Att den icke varit särdeles god under en lång följd af år det måste erkännas, ty derpå tyda många tecken; men att man ej skulle önska att efter omständigheterna sträfva för att en bättre hushållning måtte inträda, förefaller mig besynnerligt. I händelse icke staten redan en längre tid gång på gång behöft låna penningar, skulle man kunna antaga att de, som ej vilja medgifva att staten afhänder sig en del mindre egendomar, utgå från den synpunkten att de medel, hvilka genom dylik försäljning inflyta, skulle komma att slumpas bort. Men man kan ej antaga att detta utgör motivet, emedan, som sagdt, staten redan långt tillbaka beträdd skuldsättningens bana. För mig synes det ej vara sämre att sälja än att låna. Det är lika lätt att skaffa penningar på ena som på andra sättet. Fortsätter staten att å ena sidan utarrendera sina hemman och lägenheter, men å andra sidan upplåna penningar, så blir skillnaden den att staten får gifva t. ex. 5 å 6 procent ränta på lånen, under det de utarrenderade egendomarne gifva 1 $\frac{1}{2}$ eller 2 procent i afkastning på det kapital, de representera. Ja — i fråga om mycket små och aflägset belägna fastigheter blir det kanske ingen behållning alls, om man beräknar kostnaderna för utarrendering, syner, förvaltning, redovisning m. m. Skall detta vara hushållning, då förstår jag ej hvad hushållning är. Detta med afseende å det principiella i frågan.

Med afseende å den anmärkning, som under diskussionen blifvit framställd, att det skulle blifva ett alltför stort antal egendomar, som samtidigt skulle komma att utbjudas till salu, så fäster jag uppmärksamheten på att de ifrågasatta försäljningarne skulle komma att ega rum under loppet af 20 år, i den mån de nuvarande arrendena utlöpa.

Vidare vill jag erinra om att antalet af dessa till försäljning föreslagna fastigheter ej i sjelfva verket torde blifva på långt när så stort som Stats-Utskottet beräknat. Man skulle nemligen ej vid tillämpningen af detta förslag utgå från det gamla arrendebeloppet, utan verkställa ny värdering och derigenom utröna beloppet af det nya

*Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)*

arrende, som kunde påräknas, i fall det nuvarande sättet att medelst utarrendering disponera kronans egendomar bibehölles. Då nu, såsom bekant, arrendeafgifterna en tid varit och ännu äro i stigande, så följer deraf att en måhända betydlig del af de hemman och lägenheter, hvilka äro upptagna i Utskottets tabell, vid skeende ny värdering blifva uppskattade till högre arrendeinkomst än 500 kronor och således ej komma att försäljas, eftersom 500 kronor är maximum.

Det har, såsom skäl för afslag på Utskottets förslag, anförts, att arrendebeloppen stiga. Detta må medgifvas vara i viss mån riktigt; men om ock arrendebeloppen skulle stiga, såsom en talare förut sagt, till dubbelt mot nu, således till närmare 2 1/2 procent af försäljningsvärdet, så bör det icke lemnas ur räkningen hvarken hvad förvaltningskostnaderna uppgå till, om utarrendering eger rum, eller den ränteförlust, som i så fall skulle uppstå, emot hvad som bör inträffa om de små egendomarne försäljas. En ränteskilnad af omkring 3 procent uppväger snart hela egendomskapitalet, hvaraf torde följa att staten måste förlora på utarrenderingen, äfven om arrendebeloppen i allmänhet skulle fördubblas hvar tjugonde år. Den omständigheten att Utskottet uttryckt, att till följd af hvad som synes och redan inträffat nödig omtanke i afseende å tillgodogörandet af statens tillgångar borde mana till än vidare utsträckt försäljning af statens egendomar, en åsigt som jag tror är riktig, kan eller bör dock icke föranleda dertill, att en sådan försäljning borde ske på kort tid. Tvärtom har Utskottet tydligen uttalat, att en sådan hastig försäljning af ett allt för stort antal hemman och lägenheter otvifvelaktigt skulle utöfva ett menligt inflytande på försäljningsprisen å jordegendomar i allmänhet, och har derföre icke heller föreslagit någon storartad försäljning. Jag tror, att man så till vida handlat klokt, då man, utan att kunna sägas hafva svikit grundsatsen, dock icke velat så forcera försäljningen, att någon fara kan uppstå.

Det har sagts, att man gerna kan vänta ett och annat år, oakadt man i öfrigt icke har något emot försäljningen. Ja, jag erkänner gerna, att ett uppskof, på ett eller par år icke kunde något betyda, om det icke vore en omständighet som talade mot ett sådant uppskof. Denna omständighet är att en del militieboställen komma att indragas under den närmaste tiden och om dessa utarrenderas innan man beslutar om försäljningen, kommer det att dröja i 20 år innan de kunna försäljas. Jag tror det derföre icke vara skäl att vänta, så att staten derigenom får draga mindre inkomster af egendomarne, då staten har så stora skulder att betala. Det är denna omständighet som gör, att jag anser, att man utan uppskof bör besluta i frågan.

Slutligen vill jag med afseende å frågan om statshushållningen nämna ett par ord. Jag tror, att det är nödigt för statens upprätthållande och på det staten må kunna betala sina skulder, att både gå varsamt tillväga med skuldsättningen och slå in på en sådan hushållning, att man tillgodogör sig hvad man har, hvartill ytterligare bör tagas i hänsyn att förvaltningen ej må blifva kostsammare änt nödvändigheten hjuder. Ju flera små statsegendomar som äro att förvalta, desto större b förvaltningskostnaden, och denna kostnad

befarar jag kan blifva så stor, att den äter upp hela arrendeinkomsten. Vill man då icke nu börja att slå in på en bana, som skulle leda till bättre statshushållning, så vet jag icke när man skall göra det.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag, som jag anser vara ett af de mest välgrundade, som derifrån utgått.

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

I detta anförande instämde Herrar *Hans Andersson* och *Sandberg*.

Friherre Nordenfalk: Jag ber att få fästa uppmärksamheten å att här föreligger ett uttalande i en ganska vigtig grundsats. Stats-Utskottet har i motiveringen till förevarande betänkande angifvit, att Utskottet ansåge att "*samtliga* de för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande icke på grund af särskilda anledningar påkallades, borde till fördel för det allmänna afyttras." Men säger Utskottet vidare "enär en försäljning inom jemförelsevis kort tid af ett allt för stort antal hemman och lägenheter otvifvelaktigt skulle utöfva ett menligt inflytande på försäljningsprisen å jordegendomar i allmänhet, har Utskottet ansett sig för närvarande icke böra föreslå, att ifrågavarande försäljning sträckes utöfver de egendomar, hvilka vid anstald arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeafgift än 500 kronor årligen", och slutar Utskottet med att i sin hemställan föreslå, att de medel, som genom försäljningen inflyta, "skola användas till minskande af statens skuld eller till bestridande af utgifter för statens jernvägar."

Nu är emellertid förhållandet att, då Riksdagen 1874 beslöt sig för att sälja de statsegendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfverstege 200 kronor, Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anmälan om detta beslut, yttrade: "då Riksdagen ansett, att de medel, som genom denna försäljning komme att inflyta, icke böra användas till löpande utgifter, utan ställas till Riksdagens förfogande för att användas till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, har Riksdagen beslutit, att omförmälda medel skola af Statskontoret levereras till Riksgäldskontoret att der särskildt bokföras, intill dess Riksdagen om desammas användande i ofvan antydda syftning fattat beslut."

Häraf framgår tydligt, att Riksdagens beslut afsåge att försälja smärre spridda hemman och lägenheter samt för försäljningssumman förvärfva sig större jord- eller skogsegendom, så att det ifrågavarande kapitalet fortfarande skulle vara i jord placeradt. Deremot säger Utskottet här, såsom jag nyss nämnt, någonting helt annat, eller att medlen skola användas till minskning af statsskulden eller till bestridande af kostnader för jernvägsanläggningar. Den ändring, Utskottet sålunda föreslagit, synes mig icke vara tillräckligt motiverad. Oaktadt förhållandena ej synas mig synnerligen lämpliga att *nu* öka försäljningen af stategendom, kan jag väl för min del i princip gå in på en försäljning af sådana kronoegendomar, hvilkas årliga arrendeafgift uppgår till ett så stort belopp som 500 kronor, men jag kan ingalunda biträda förslaget, att de genom försäljningen inflytande medel skola användas till bestridande af andra statsbehof. Jag kan icke

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

inse något skäl till att nu upphäfvä det beslut, som Riksdagen i detta afseende fattat 1874, och om jag därför skall instämma i Utskottets förslag, hvad beträffar dess första del, vill jag i afseende å försäljningsmedlens användande bibehålla 1874 års Riksdagsbeslut. Riksdagens beslut skulle då lämpligen kunna lyda sålunda: att de kronans hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande åt kronan icke på grund af särskild anledning påkallas, och hvilka vid anställd arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeafgift än 500 kronor årligen, må på enahanda vilkor, som i Kammar-kollegii cirkulär den 14 Augusti 1874 rörande försäljning af vissa kronolägenheter föreskrifvas, å offentlig auktion försäljas men att de medel, som härigenom inflyta, icke böra användas till löpande utgifter utan ställas till Riksdagens förfogande för att användas till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, äfvensom att omförmälda medel skola af Statskontoret levereras till Riksgäldskontoret att der särskildt bokföras, intill dess Riksdagen om desammas användande i ofvan antydda syftning fattat beslut.

Jag anhåller vördsamt om proposition å det ändringsförslag, jag sålunda tagit mig friheten att framställa.

Herr Uhr: Det är märkvärdigt huru åtskillige talare visat sig rädsla för att betala statens skulder. Ju mera man lånar, desto mera blir man skyldig; och vill man icke betala, måste man låna ytterligare. Huru skola vi fullborda våra stora företag, jernvägar o. s. v., om vi icke använda de tillgångar, vi ega. Man har sagt, att man bör försälja dessa små kronoegendomar, som lemna dåliga arrendeinkomster, och i stället inköpa större jordegendomar; de skulle gifva så stora inkomster. Jo vackert också! Jag tror, att de, som kommit upp sig här i världen och blifvit rika karlar, just äro de, som varit nog lyckliga att erhålla ett kronoarrende, som de fått för godt pris. Nu skulle vi sälja de små kronoegendomarne för att köpa större och låta de förmögna, som ega tillgång till anskaffande af inventarier, förlagskapital eller rörelsekapital, få arrendera dem. De skulle skörda derpå! Jag tror, att det skulle vara bättre att använda penningarne till att dermed betala statens skulder eller till bestridande af kostnader för jernvägsanläggningar. Detta senare är i sjelfva verket alldeles detsamma, som om man använder penningarne till betalning af statens skulder, ty om man begagnade de genom försäljningen af dessa små egendomar inflytande medel till jernvägsanläggningar, sluppe man ifrån att för detta ändamål upplåna medel, och man skulle således undvika ytterligare skuldsättning.

Det är vidare ytradt, att domänförvaltningen skulle få mycket att göra med dessa små egendomar. Ja, mine Herrar, det är sant. Men, om vi sälja dessa torp, minskas göromålen för domänförvaltningen, och derigenom kan denna förvaltning blifva mindre dyr.

På grund af hvad jag sålunda anfört, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Med Herr Uhr förenade sig Herr *Eric Olsson*.

Herr Berg: Innan jag skulle vilja deltaga i ett beslut af den syftning Utskottet föreslagit, skulle jag anse nödigt att erhålla en vidsträcktare och fullständigare utredning om följderna af ett sådant beslut. I detta hänseende har jag, sedan jag fått Utskottets betänkande, icke varit i tillfälle att skaffa mig andra upplysningar, än dem Utskottets betänkande innehåller. Jag ser deraf, att de egendomar, som nu äro utarrenderade till ett belopp af mellan 200 och 500 kronor utgöra omkring 1,000 och enligt 1874 års taxering äro uppskattade till omkring 8,000,000 kronor. Då jag nu ser på den tabell öfver de fastigheter, som gifvit mindre än 200 kronor i arrende och blifvit försälda, visar det sig, att taxeringen för dem uppgick till 124,180 kronor, men försäljningssumman till 333,612 kronor. Efter enahanda förhållande emellan taxeringsvärde af försäljningspris, skulle de nu ifrågavarande till omkring 8,000,000 kronor taxerade fastigheterna representera ett försäljningsvärde af omkring 20,000,000 kronor, eller något mera.

Angående försäljning af vissa kronans lägenheter.
(Forts.)

Att afhända staten så högst betydliga jordegendomar, innan man har reda på beskaffenheten af dessa, synes mig vådligt, och jag vågar därför icke nu biträda Utskottets förslag, utan instämmer med dem, som yrkat afslag å betänkandet.

Häruti instämde Herrar *Clairfelt, Strömberg, Östling, Bågenholm* och *Sundin*.

Herr *Aug. Peterson* gaf till känna, att han förenade sig uti det yttrande, som under öfverläggningen afgifvits af Herr Carl Ifvarsson.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan, dels ock på antagande af det ändringsförslag, Friherre Nordenfalk framställt; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i punkten a) af Utlåtandet N:o 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.“

Omröstningen utföll med 84 ja mot 89 nej; i följd hvaraf Kammarren beslutit enligt nej-propositionen.

Angående
försäljning af
vissa kronans
lägenheter.
(Forts.)

Sedan resultatet af voteringen för Kammaren tillkännagifvits, yttrade

Herr Carl Ifvarsson: Jag brukar icke reservera mig mot Kammarrens beslut, men vid detta tillfälle anser jag mig böra göra det, emedan Kammaren, euligt min åsigt, genom detta beslut visat sig icke vilja eller önska någon ordnad statshushållning.

Herr Key: Äfven jag ber att få anmäla min reservation mot det förhastade och oväntade beslutet.

Likaledes anmäldes reservation mot det fattade beslutet af Herrar *Liss Olof Larsson, O. B. Olsson, Joh. Erik Johansson, Lind, Ola Månsson, Norén, Nils Larsson, J. V. Lundqvist, Per Nilsson* i Vittjerf, *Magnus Jonson, J. Fr Carlsson, Börjesson, Jan Andersson* i Jönvik, *Sandberg, Johan Jönsson, Ivar Månsson* och *Axell*.

Mom. b),

deruti Utskottet, under förutsättning att dess hemställan i mom. a) vunne Riksdagens bifall, tillstyrkt aflåtande till Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse i ämnet, förklarades i anledning af det beslut, Kammaren fattat beträffande sistberörda moment, hafva förfallit.

§ 10.

Föredrogos och biföllos Lag-Utskottets nedan nämnda utlåtanden: N:o 41, i anledning af väckt motion om antagande af en författning angående utredning af gäldbunden köpmans bo medelst så kallad administration; och

N:o 42, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse rörande förändrade grunder för kommunalbeskattningen.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen: Stats-Utskottets Memorial N:o 73, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående beviljande af låneunderstöd för fullbordande af Bergslagernas jernvägsaktiebolags jernvägsanläggning;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12, angående vissa uppskjutna frågor rörande ändringar af stämpelpappersafgiften;

Andra Kammarrens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 32), med anledning af motion om åtgärder till afhjelpande af Jemtlands läns lappbefolknings nödställda belägenhet; och

Andra Kammarrens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11 (i samlingen N:o 33), rörande ifrågasatt förändrad lagstiftning angående äktenskapsskilnad.

Dessa ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem,
Gustaf Westdahl.

Söndagen den 19 Maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 73, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående beviljande af låneunderstöd för fullbordande af Bergslagernas jernvägsaktiebolags jernvägsanläggning; och blef dervid den föreslagna voteringspropositionen af Kammarerna godkänd.

§ 2.

Föredrogs, men blefvo för andra gången bordlagda:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12;

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 32); samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11 (i samlingen N:o 33).

§ 3.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.
